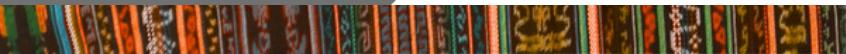

Rub'eeyaal

Utziił Winaq GEV

Tz'utujil

UVG UNIVERSIDAD
DEL VALLE
DE GUATEMALA

UVG UNIVERSIDAD
DEL VALLE
CAMPUS SUR

UVG UNIVERSIDAD
DEL VALLE
ALTIPLANO

Qab'anikiil

Mokaaj tijoneem del Valle

Nqab'an qaxiin chi re ja nat nekayii' k'in rmokajil meb'a'lil jar ee k'amol taq b'eeey, oq jun mokaaj taq jaay tijoneem ja noq tajini nqab'an ja rub'eeyaal utziil winaq k'in pu'neem. Ja qamokaaj ma poq ta b'enaq chi ruk'uux k'in ma ti qakooj qii' ruuk'iin julee' mokaaj ja saluun na'oijiil, ch'ab'ojineem tinamit owi rixin tiyoxajaay.

Chi pan ja reetaal qutzilaal k'in to'oriil, nqatzujuuj nimaqtaq ojtaqineem ja rujawaxiik chi re ja tijoxeel. Qas qaya'oон reetaal ja rtz'aqatiil winaq, nqaaya' ruchoq'aaq' ja kowiineem k'in k'amoj taq b'eeey ja qaxiinaq chik na.

Neqachomarisaj ja tijoxelaa' utz k'a chi neqaxopon chi riij ja ruk'ayeewaal rixin ja k'exooj taq ruwachuleel. Ja nqakanooj nk'asko'i' ja qa samaaj pa tinamiit k'in nqatoq'aaaj ja k'iyarisaneeem k'in k'iyem nutoqqarii'

CHI KEE JA EE RUTZ'AQATIIL TINAAMIT MOKAAJ TIJONEEM DEL VALLE

Koow nqaaya' rub'ixiik ja qaya'oон qachii' qak'uux chi re ja molooj ruchii' rsamaaj mokajiil tijoneem del Valle ereetaal rmokajiil taq jaay tijoneem, ki ya'oон keechii' chi rb'aaniik ja nimaq taq rub'eeyaal utziil, ne'el k'ey chi rkanoxiik ja pu'uneem k'in k'iyyarisaneeem rixiin jar tinamitaal Iximuleew.

Nqalisaaaj ja qaq'ijineem chi rtzuxuxiik ja nimaq taq ojtaqineem jaa ri' rk'amaal ja chomineen kik'aslemaal winaqii' k'in k'iyeeem nutoqarii'.

Nqaq'alisaj opon chi ewach ja Rub'eeyaal Utziil Winaq, ja nk'utuwi' jar choq'aaq utziil k'in nuk'uwi jar kowiil chi'aaj k'in rijqaleem rixin ja erutz'aqatil mokajiil, ka ni' jun rk'utub'aal to'on saq'alaaj qasamaaj k'in chomib'al taq rkojol ka'cha'oneem rub'eeyaal utziil nwijili.

Chi pan ja rub'eeyaal utziil winaq k'in pu'uneem ruk'amaal q'axaneel, nq' alasaxi chi waqii' ja ruchoq'aq'iil utziil ja chapoyoon ja kayineem q'ijoneem xin mokaaj tijoneem del Valle k'in nuuya' rcholajil ja nuk'uun k'utul samaaj rixin qamokajiil taq jaay.

Ja nkanooj ja Rub'eeyaal nerk'asab'a konojelaal jar tz'aqatiil ja Mokaaj Tijoneem del Valle chi rub'aaniik jar utziil nojelaal muul k'in retaliil jar utziil nimaneem rixin retaal k'u'xatzijj kik'asalemaal k'in ch'akoon saamaaj. Qas rujawaxiik nojtaqixi', nch'ob' riij ruwach k'in q' alasaxi' jar b'aaniik, xarwari', qas nk'atzijni, nqakoj pa qak'aslemaal, jaa ri' rujawaxiik ja qachoq'aaq' chi wiloj rixin ja k'utul kayineem q'ijoneem.

Jorge Eskenasy

**Presidente de la Fundación de la
Universidad del Valle de Guatemala**

Qachoq'aaq' utziil

Chi pan ja Mokaaj Tijoneem Del Valle, oqk'oli qaya'oон qachii' chi rusamajixiik chi juutiij ja rutzilaal winaq, qakojoon ja qachoq'aaq' utziil k'in rukonoxiik chi juutiij ja pu'uneem.

IJQALEEM

K'as eel pa qawii' k'in qaak'oromon opon jar tob'aliiл nqab'aan. Nqaloq'oq'ooj k'a qii', qamokaajaay, qak'olib'aal, kixiin winaqii' k'in ruwach'uleew.

LOQ'OOJ

Nqaaya' ruq'iij rukowiiл taq chi'aaj, ijqaleem, chaqajaa' joljoxinaq ch'ob'ooj k'in nqab'an jan'i nrjob'eej ja koch'oleem wachaaj k'in ma k'o ta nuyonaxkan.

K'AK'A NA'OOJ K'IN K'AK'A SAK'AAJEEM

Nqanab'iysaaj ja winaqarisaneem k'in chaqaa' nqajaaq qii' chi k'ak'a na'oojiil, nqaatik k'a ja pu'uneem, nqak'iyrisaaj choq'aq'iil k'in tz'uk'uneem na'ooj chi rsakixiik ruwach ja tz'ab'uun sitileem, k'in nqaaya' ja k'o rkamuluxiik ja k'ak'a taq nuk'uunsamaaj k'in majooj na'ooj kixin ja k'axonelaa'.

Chi pan ja Mokaaj Tijoneem Del Valle, oq k'oli qaya'on qachii' chi rusamajixiik chi juutijj ja rutzalaat winaq, qakojoon ja qachooq'aaq' utziil k'in rukonoxiik chi juutijj ja pu'uneem.

YA'OON CHI'AAJ

Nqatereb'eej nojelaal qak'u'x ja q'ijineem rixin ja Mokaan Tijoneem del Valle pa ch'akon saamaaj, ijqaleem, wansanri'iil k'in qas pa tijooj choq'aaq' chi ruwiliik ja q'axinaq chik na k'in pa ruq'ijool saamaaj.

CH'OB'OOON NA'OOJ

Nqawiil ja rk'ayewaal k'in nqakooj ja qootaq, oqq'axinaq to wi', kowineem, ch'akoneleem, rb'aniik k'u'x na'ooj k'in choq'aqiiill utziil rixin kob'al chomineem k'in ncha'i' ja ch'ob'oon nb'ani' nkoji ja k'utub'aal rixin k'in na'ooj.

K'UXLAAL

Nqanimaaj chi utz chi ja rb'aniik qak'u'x qana'ooj k'in retaal k'u'xatziij nuuya' chi qe nqaawiiil chi k'o rtob'alil ja q'ijineem k'in nimaneem ja ch'aqoon riij ruwach nqawinaqerisaj rumaal ja qachooq'aaqiiil.

Ronojelaal retaal k'u'xatzijj

1. RONOJELAAL IJQALE'M

1.1 Nqakam opon jar ijqale'm winaq

Nqab'an qaxiin chi re jar ijqale'm chi rub'aaniik jar utziil k'in chaqajaa' jar tob'aliil ja b'anoj taq k'u'xatzijj.

Qotaq chi qatajkiil ja ntanb'axi owi nq'etexi ja b'anoj taq itzelaal chi re jar tz'aqatiil Mokaaaj Tijoneem del Valle chi kee rtz'aqat mokaaaj chaqajaa' k'in nqaaya'rubiixiik ja toq nb'antaji'.

Ja toq qotaaq chi k'o jun iil nuch'arii' ruk'iin jar utziil winaq k'in chi re ja nimaneem b'inataq utzilaal taq jaay, nqab'il'a' opon chi re ja saq'alaaj q'axab'al GEV, q'axab'al tzijachib'al owi ajilab'al sik'ib'al tzijj chomirisaan.

Nqaaya' ruq'iij ja nrjob'eej ja Mokaaaj Tijoneem del Valle chuvech ja nrjob'eej jun winaq o julee' chik ja xa nuyooj ja ch'ob'oon nb'ani', ilineem ja nsamajijj jar jaayiil Mokaaaj.

1.2 Utz nqab'an chi q'iloj qii'

Pa qatzijj wii' toq nqaqijla qii', pa ruq'ijool k'in nqaxkinaaj chi utz ch'a nch'ob'ataj qumaa. Nqab'an kaxaneem k'in chool rk'ayewaal cha nchomirsaxi ja tzijoneem xin jujunal mokaaaj k'in chi kikojol jaaymokaaj.

Saqalaaj taq tzijj nqaq'axaj k'in ruq'ijool utz kaa' matuiik rk'ajal taq na'ooj, sachoneem, owi sachinaq taq ch'ob'ooj.

2. YA'OOON CHI'AAJ KUK'IN QACHIB'IIL

2.1 Xa junaañ utzilaal ya'oon chi qawach

Qaya'oón retaal ja winaqii' rumaal kina'ooj, rb'aaniik kee k'u'x kina'ooj k'in kisak'ajil ma k'o ta juun nuyonaxkan ta.

2.2 Loq'oqooj k'in yatal ojob'eneem

K'ow qachomirisaan chi k'o jun k'olib'al xin junaniil, loq'oqooj k'in yatal ojob'eneem, ma k'o ta itzeel k'u'xatzij owi xib'an taq tzij, ja b'ar chi ri ma k'o ta wi siik' ch'ooj ja nee ruuyooj winaqii'.

2.3 Ch'uchujeem k'in chajineem

Nqanimaaj ja b'itanaq utzilaal k'in rsamajineem taq jaay xin ch'uchujee, k'in chajineem. Nqaaya' rub'ixiik y nqab'an jar jawaxiik ja chajin k'aslemaal, ch'uchujeem k'in qatz'aqatiiil ojoj k'in julee chik. Ma ti qa k'ul to' jee Itzel taq aq'oom q'ayiis ch'a'ooj riij. Nqasaluujeel ja siloj ri'lil, k'ayneem, paxineem k'in kiyirisaneem xin Itzel taq aq'oom q'ayiis ch'a'ooj riij.

3. JA QAYA'OON QACHII' RUK'IIN MOKAAJ TIJONEEM DEL VALLE

3.1 K'utul chomineem rixin mokaaj taq jaay

Yuquul qak'u'ux chi riij ja k'utun chomineem rixin mokaaj taq jaay rixin Mokaaj Tijoneem del Valle nkowini' nub'an pajooj taq ch'ob'oon, ruyonanri'iil k'in pa ruq'ijool, xarumal ari' k'oli' nchomarb'exi chi pan rjawaxiik. Numaañ ri' ja nqab'an ruuk'lín ja b'itanaq utzilaal k'in nukib'aal ja chapoyoon ja k'aqatanaq taq samaaj rixin ja mokaaj taq jaay k'in noqto'oni chi re ja ijlaneem k'in soloneem.

3.2 Ch'a'ooj xuyaneem ik'atz

Nqakupb'a ja qaxuyaneem ik'atz nuch'arii" owi ruxuyaneem ik'atz nuch'arii" ruk'iin ja nkanooj ja mokaaj taq jaay rixin ja Mokaaj Tijoneem del Valle k'in xan q'eteej ja qas taqe'eleem, ruyonanri'iil k'in q'ijin taq k'aqatanaaq samaaj chi riij owi cha'oón taq xuyaneem ik'atz. Nqaaya'rb'ixiik xa naq ta ntz'ukarsani ja ch'ooj ik'atz qatzij owi xa jaloon.

3.3 Rukojiik b'iyomiil rixin ja mokaaj taq jaay

Qaya'oон qachii' rukojiik jar b'iyomiil ja mokaaj taq jaay oqyuquul wi' chi rukojiik ja qijineem ch'ob'on pi chik. Nij ma ti qa koj wi chi xuyan taq q'ijineem, cho'oj rij, itzelaal owi nuch'arii" ruk'iin ja ruchaq'aq'iil utziil K'in b'itanaq utzilaal rixin ja Mokaaj Tijoneem del Valle.

3.4 Rqatzijaal rb'ixik tzijij

Xa naq ta chi b'ixik tzijij nojob'ex pa soloneem, k'utuneem o samajineem nk'uti' jar chi nojelaal jar rqatzijaal. Qas qachaijin ja k'oloneem, chajineem k'in watwachineem ja wuuj k'in naquun ja rumaal ja qasamaaj ch'aqoon chaqij.

3.5 Rajawiil na'ooj

Nqachaijin k'in qaloq'oqooy ja Rajawiil na'ooy rixin ja Mokaan Tijoneem del Valle. Qaya'oон retaal chi ja rajawiil na'ooy rixin mokaaj taq jaay, tz'ib'aan owi mani', rajawiil chi kojij ja mokaaj taq jaay. Ma ti qakoj chi xuyan taq q'ijineem owi xin julee winaq chik, ja runaquin ja tijoxiik, soloneem k'in jule chik, winaqarisaan owi chomirsaan rumaal ja qamokaan taq jaay. Chaqajaa', nqaloq'o'ooy ja rajawiil na'ooy kixin julee' winaq chik.

3.6 K'olon b'ixik tzijij

Nqaaya' qachii' chi ruk'oliik, ma ti qalasaaxi' nix ta k'a nataxi ja k'olon b'ixik tzijij chi kee ja nesamajin q'alisan taq tzijij nixta k'a winaq ta ja ma taqel ta chi rijj nrotaqij. Ja k'olon b'iix tzijij jaa ri' xa naq ta chi nataxiik tzijij, rcholajil o etaleem ja nch'ob'ii chi k'olon rijj ruwach, machopatal ta o chajin k'in ma ch'ab'on ta nqalasaxi ronojel nee ojtaqini'. Ja ee noq che chi re' ja nqajuux retaal ja chomineem k'olon b'ixik tzijij ja toq rujawaxiik.

Ja cha'on b'ixik tzijij molon ruchii rumaal ja qa k'aqatanaq taq qasamaaj ma ti qaya' rulasaxiik, rachb'aliil owi rpaxixiik, ma ti koj chaqajaa' chi xuyanan utziil owi kixin julee' chik.

3.7 K'utuneem ilineem rixin loq'oneel

Nqakanooj ronojelaal rutziil jar ilineem nqaaya' chi kee jar ee qachib'iil k'in ma ee qachib'il ta. Chi ronojeel q'ijj utz noqtzatoni, loq'oqoni', sak'ajini' k'in chajniim oq k'o opon. Ja b'ixik tzijij nqaaya' chi kee ja loq'oneel saq'alaaj, pa rujikaal k'in ruq'ijool k'o wi', nkanooj rub'ey ja k'utuneem k'in raqooj chi'aj rixin ja q'axab'al chomiin.

4. QAYA'OON QACHIP' RUK'IIN TINAMIT

4.1 Nimaneem rixin ja taqoneem tzijj k'in julee chik b'itanaq utzilaal.

Qotaq k'in nqanimaaj ja tqoneem tzijj rixin ja Iximuleew, ja b'tanaq utzilaal ja chapoyoon ja mokaaj taq jaay rk'olaaj ja Mokaj Tijoneem del Valle y ja rya'oон wi' ruuchii' taqomiil tzijj kuk'in julee' chik mokaaj taq jaay.

4.2 B'iyomaal ruwach'uleew k'in b'ajnikiil.

Nqaaya' qachii' chi rusiliik k'in qa'iqaleej jar k'oliik ruwach'uleew k'in b'iyomaal b'ajnikiil. Nqaaya' ruchoq'aaq ja'ee tijoxiik yuquul taq k'aslemaal nutoqarii' k'in nuk'ib'aal rixin ijqaleem ruwach'uleew. Noqsamaj'i chi ruk'oliik k'in rchajixiik ja qab'iyomiil b'ajnikiil.

4.3 Tzijoneem kuk'in ak'axanelaa'.

Nqaaya' opon k'in nqalasaj rub'ixiik ja b'ixik tzijj rmokaaj taq jaay chi kee ja qaxal taq tzijj owi winaqii' nkajob'eej rumaal chi jaqoon chik rub'eyy, nuk'ursan chik, pa rq'ijool k'in qatzijj.

4.4 Nimaneem ja rub'eeyaal rii'

Ja nimaneem ja Rub'eeyaal Utziil Winaq nuuya' xuk'uuk chi qakojol nuukoj ja choq'aaq utziil ja nqalasaj rub'ixiik. Qotaq chi ja toq ma ti nimaxi' K'o ruk'ayewaal k'in rutob'aliiil K'o rch'olineem numajeel pa tzijj owi pa tz'ib'aneem, rk'aan ja lasaneem xin tijoxeel, ajsamajeel, k'ayneel k'in julee' chik; chaqajaa' rutob'aliiil taq kokoj iil o rixin pa che riij ruwach

4.5 B'antajik ma iloon ta'

Ja Taqoneelaa' rixin Utziil Winaq rixin ja Mokaaj Tijoneem del Valle rijqaleem chi ruchomirisaxiik xa naq ta chi rk'ajal taq na'ooj chi ruch'ob'iik ja k'o chi pan Rub'eeyaal ri' k'in julee' b'antajiik ja ma iloon ta' chi pan.

Saq'alaaj q'axab'al

Ja Mokaaj Tijoneem del Valle k'o rq'axab'al tzijonem kixin tijoxella, to'onelaa', k'ayinelaa', natb'elaa', elenaqeela' k'in mokaaj taq jaay rub'eyajilaa' ja nkajob'eej nkitzijooj jun retsamaaj iltaneem ja nuch'arii" ruk'iin rb'ixik ja qarub'eeyaal Utzil Winaq k'in rhoq'aaq utziil rixin mokaaj taq jaay.

Ja toq nb'iix jun iil nok qijqaleem chi ruk'utiik ja chapoyoon k'in k'utub'aal rixin. Qaya'oon retaal chi ja k'utuneem k'olon rij ruwach.

Ja Taqoneelaa rixin Utzil Winaq rixin ja Mokaaj Tijoneem del Valle rya'oon ruchii' chi nchajiji ja k'olon taq b'antajik, nuusol rijj ruwach k'in k'upub'a rk'ayewaal chikij ja neb'inij ja iil maak.

Ja q'axab'al rixiin ja b'antajilk ja wa ri':

Tzalamawach k'amaya'l:

<https://ethikosglobal.com/transparencia.gev>

q'axab'al tzijachib'al:

transparencia.gev@etictel.com

Sik'ib'al:

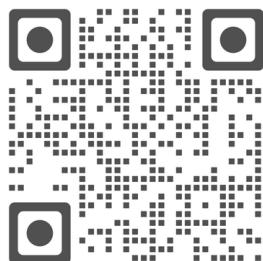
+502 2378-1966

K'AMONEEM RUK'IIN JA RUB'EYAAAL UTZIIL WINAQ

RIXIN JA MOKAAJ TIJONEEM DEL VALLE

Ta k'ama rachib'al owi ta b'ana' klik chi riij ja jun rub'eeyaaal QR cha nyataja' jun retaal aawujj k'amoneem.

Owi taya' ruuwi' q'ab'aaj chi pan ja ximool wuuj:

Chi pan _____, chi kojol _____ q'iij rixiin ja _____ ik', rixiin junaa' _____linin _____, In rtz'aqaat ja Mokaaj Tijoneem del Valle, kow nq'alisaaj chi xinsik'ijj K'in qaj pan wii' ronojelaal ja Rub'eyal Utziil Winaq k'in nb'iij nb'an nojel k'amoneem k'in nya'nuchii' chi re ja rub'eeyaaal ri', nk'aam jar ijqaleem chi rutz'atiik k'in rnimaneeem.

Ruuwi' q'ab'aaj

Tz'utujil

Elaboración y traducción de UVG Campus Altiplano:
profesor M.Sc. Marvin Ixtetelá y de la Estudiante
mayahablante del idioma Tz'utujil: Wendy Ajchomajay.

DELVALLE
GRUPO EDUCATIVO

PROMOTORES DE
CULTURA ÉTICA
GRUPO EDUCATIVO DEL VALLE